Heljä Sairisalo
Puhelin 040 351 5355
helja.sairisalo@yvpl.fi

18.10.2018

Eduskunnan Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

10.10. kirjallinen lausuntopyyntö

HE Eduskunnalle laiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyvistä laeiksi

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry esittää tiukennusta §10 lapsen suojelemiseksi väkivallalta sekä asiantuntija-avustajan pätevyysvaatimukseen

Liitto vaatii lisäämään § 10 pykälän ensimmäiseen momentin loppuun lauseen: ”Erityisesti tuomioistuimen on varmistettava, ettei lapsi tule vastaisuudessa kohtaamaan väkivaltaa itseään eikä toista perheenjäsentänsä kohtaan”.

Liiton mukaan hallinnollinen tutkinto on riittämätön varsinaisen tuomioistuimen huoltokiistan asiantuntija-avustajalle, jolla tulisi liiton mukaan olla psykologin tutkinto. Tuomioistuinsovittelukokeilun raportissa nousi esiin, että mukana olleet asiantuntija-avustajat nimenomaan kokivat puutteita lapsen kasvun ja kehityksen tuntemuksessaan. Psykologilla on mm. oikeus tehdä lapsen kasvun ja kehityksen arvioita.

Varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä käytettyjä asiantuntija-avustajan pätevyyttä tulisi tiukentaa
YVPL:n mukaan käräjätuomarille pitää antaa oikeus käyttää asiantuntija-avustajaa harkintansa mukaan myös varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä tuomioistuinsovittelujen lisäksi. Esityksen mukaan asiantuntija-avustajaa voitaisiinkin käyttää myös varsinaisissa huoltokiistan tuomioistuinkäsittelyissä, mutta vain lapsen kuulemiseen tuomioistuinkäsittelyn aikana. Pettymyksenä on myös se, ettei asiantuntijan pätevyysvaatimuksia esitetty tiukennettavaksi huolto- ja tapaamiskiistojen varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä.

YVPL on havainnut, että usein pitkittyneissä tuomioistuinkiistoissa kummatkin vanhemmat esittävät väitteitä, joiden mukaan toinen vanhempi estää lapsen kehitystä. Vain psykologilla on oikeus tehdä varsinaisia lapsen kehitysarvioita (Psykologilaki). Myös YVPL:n asiakkaina olevat huoltokiistaa käyvät vanhemmat pitävät keskeisinä psykologipalvelujen merkitystä huoltokiistan ratkeamiselle. YVPL suhtautuukin epäillen hallinnollisen tutkinnon riittävyyteen huoltokiistan

Helsinki
YVPL ry
Paciuksenkatu 19
00270 Helsinki
Puh. 040 351 5355

Turku
YVPL Etelä-Suomen aluetoimisto
Perhetalo Heideken
Sepänkatu 3, 20700 Turku
Puh. 040 541 5294

Oulu
YVPL Pohjois-Suomen aluetoimisto
Pirkkakatu 2
96200 Rovaniemi
Puh. 050 342 2185

Kuopio
YVPL Itä-Suomen aluetoimisto
Microkatu 1, F-osa, 1 krs
70211 Kuopio
Puh. 0400 441 708

Heljä Sairisalo
Puhelin 040 351 5355
helja.sairisalo@yvpl.fi

asiantuntija-avustajantehtävän hoitamiseen, vaikka siihen sisältyisikin pitkä lisäkurssi lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Myös tuomioistuinsovittelukokeilun raportissa (Asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelun seurantaryhmän loppuraportti, Selvityksiä ja ohjeita 12/ 2016, Oikeusministeriö) tuli esiin, että tuomioistuinsovitteluissa mukana olleet asiantuntija-avustajat itse nimenomaan kokivat puutteita lapsen kasvun ja kehityksen tuntemuksessaan.

Asiantuntija-avustajan käyttö myös lyhentäisi tuomioistuinkäsittelyä ratkaisevasti eikä tuomioistuin ehkä tarvitsisikaan esitettyä oikeutta asettaa määräaikoja selvitykselle. Olosuhdeselvityksen saaminen sosiaalitoimelta kestää Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan keskimäärin kuusi kuukautta ja enimmillään jopa kaksi vuotta (**Litmala, Marjukka, Valkama, Elisa** Lapsen huoltoriidat käräjäoikeudessa, Optula 2006).

Asiantuntija-avustaja sen sijaan voisi aloittaa selvityksen tekemisen jo valmistelevassa käsittelyssä ja työskennellä koko väliaikaismääräyksen ajan, jolloin käräjätuomarilla olisi käytettävissä oleellista tietoa perheen tilanteesta jo viimeistään kolmessa kuukaudessa. Jo pelkkä puolen vuoden Follo –kokeilu aikoinaan vähensi Helsingissä merkittävästi selvityspyyntöjen määrää sosiaalitoimelle. Norjassa, jossa psykologi on huoltokiistoissa käräjätuomarin avustajana, uusintaoikeudenkäyntejä on vähemmän kuin Suomessa

Menettely ei kuitenkaan maksaisi veronmaksajille nykyistä enempää, koska samalla säästyisi sosiaalitoimen selvitystyö. Jos asiantuntija-avustajia käytetään vain haastavimmissa kiistoissa, ei väitetty psykologien vähäisyyskään liene peruste olla heitä käyttämättä. Suomessa on vuosittain noin 500 uusintahuoltokiistaa, joihin tutkimusten mukaan liittyy vanhempien moniongelmaisuutta.

§ 1 Lapsen huolto
Esityksen mukaan huoltajat eivät saa itse käyttää väkivaltaa kasvatuksessa ja tämän lisäksi heidän tulee huolehtia siitä, ettei kukaan muukaan käytä sitä. Jälkimäinen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että pitkään väkivallan uhrina ollut henkilö saa itsekin syytteen siitä, ettei ole tehnyt väkivallan harjoittajasta rikosilmoitusta. Tutkimusten mukaan yksikin pahoinpitely voi traumatisoida uhrin niin, ettei hän enää henkisesti kykene ilmoituksen tekemisiin.

5 a § Ilmoitus aiotusta muutosta
Molempien vanhempien velvollisuus ilmoittaa toiselle vanhemmalle muutostaan silloin, kun lapsen tapaamisista on sovittu tai niistä on tuomioistuimen päätös, on hyväksyttävää. Kolme kuukautta on kuitenkin joissakin tilanteissa liian pitkä aika ennakoida omaa muuttoa. Esimerkiksi TE -toimisto voi velvoittaa työ- tai opiskelupaikan vastaanottamista huomattavasti aikaisemmin jopa karenssin uhalla. Samoin Kela voi päättää, ettei toimeentulotukilaskelmassa enää huomioida normeja ylittäviä asumiskustannuksia. Jos silloin onnistuu saamaan huokeamman vuokra-asunnon, siihen on käytännössä tartuttava heti.
Tämän vuoksi YVPL esittääkin lisäyksen sivulle 52, toiseen kappaleeseen:
”Perusteltuna syynä voidaan pitää työ- tai opiskelupaikan tai työnantajan työpisteen vaihtumista. Vanhemman pitää myös voida toteuttaa ripeästi, alle kolmessa kuukaudessa, Kelan

Helsinki
YVPL ry
Paciuksenkatu 19
00270 Helsinki
Puh. 040 351 5355

Turku
YVPL Etelä-Suomen aluetoimisto
Perhetalo Heideken
Sepänkatu 3, 20700 Turku
Puh. 040 541 5294

Oulu
YVPL Pohjois-Suomen aluetoimisto
Pirkkakatu 2
96200 Rovaniemi
Puh. 050 342 2185

Kuopio
YVPL Itä-Suomen aluetoimisto
Microkatu 1, F-osa, 1 krs
70211 Kuopio
Puh. 0400 441 708

antama velvoitus muuttaa huokeampaan vuokra-asuntoon. Myös perhesuhteet voivat olla perusteena, kuten omaishoitajana toimiminen toisella paikkakunnalla asuvalle omaiselle tai lapsen hoitoavun saaminen. 15-vuotiaan lapsen oma muuttoilmoitus tulee myös hyväksyä."

7 b Vastuu tapaamiskustannuksista on määriteltävä elatusapua päätettäessä
Esityksen mukaan tapaamiskustannukset voitaisiin tulevaisuudessa määritellä tapaamissopimuksessa elatuspäätöksestä irrallaan. Lapsen tapaamiskulut kuitenkin huomioidaan jo lapsen elatusapulaskelmassa kummankin vanhemman elatuskykyä vähentävänä tekijänä seuraavasti:

1) 120 euroa ylittävistä tapaamisten matkakuluista huomioidaan enintään 120 euroa.
2) Lisäksi lopullisesta elatusavusta vähennetään lapsesta aiheutuvia elinkustannuksia ns. luonapitovähennyksenä.

Jos tapaamiskulut on jo määrätty elatussopimuksessa, tuleeko ne huomioida vielä tapaamissopimuksessakin? On huomioitava myös, ettei lähivanhemmalle makseta toimeentulotukea lapsen tapaamiskuluihin, vaan ainoastaan etävanhemmalle. (http://www.kela.fi/toimeentulotuki-lapsen-tapaamisesta-aiheutuvat-menot). Lapsella on joka tapauksessa oikeus riittävään elatukseen, joten myös lähivanhemmalla tulee olla oikeus saada lapsen tapaamiskuluihin toimeentulotukea tai muuta etuutta, mikäli hän vastaa tapaamiskuluista.

YVPL esittää, että sen sijaan, että tapaamissopimukseen lisätään matkakulujen maksamista, elatusapulaskelman matkakulujen ylärajaa korotetaan vastaamaan todellisia matkakuluja.

9 b Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvotut vaihdot
YVPL esittää, että valvottuihin tapaamisiin ja vaihtoihin lisätään mahdollisuus päihdetestaukseen. Perusteluna on se, että joskus tapaamisen haasteet esiintyvät vain tapaajan päihtymyksen aikana, kun taas muulloin tapaamiset onnistuvat hyvin.

§ 9 d Lapsen tapaamisten turvaaminen

YVPL ei kannata lapsen tapaamisten pakkotäytäntöönpanoja. Pakkokeinot eivät tue vanhempien yhteistyötä eikä vanhemman ja lapsen suhdetta. Päinvastoin ankarat pakkokeinot, kuten jopa tuhansiin euroihin nousevat uhkasakot, saattavat houkutella lähivanhempaa luovuttamaan lapsen jopa lapselle vaarallisiin olosuhteisiin. Sen sijaan liitto vaatii enemmän sovittelua ja perheneuvonnallisia palveluja.

Suomessa myös viranomaisnouto tapaamisten pakkokeinona on ollut mahdollinen parikymmentä vuotta. Sitä ei kuitenkaan ole käytetty. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan ulosottoviraston alueella ei ole kihlakunnan voudin mukaan ollut yhtään tapausta. Nouto tuleekin poistaa tapaamiskiistojen ratkaisuna.

Suomessa perheitä, jotka ovat huolto- ja tapaamiskiistan täytäntöönpanomenettelyssä, on vain muutamia kymmeniä ja itse täytäntöönpanojakin vain muutamia satoja (382 kpl vuonna 2015). On tehotonta, että täytäntöönpanosovittelut ovat olleet siroteltuina 313 kuntaan. Useilla täytäntöönpanosovittelijoilla onkin uransa aikana vain yksi sovittelu. Kuitenkin juuri sovittelussa

Helsinki
YVPL ry
Paciuksenkatu 19
00270 Helsinki
Puh. 040 351 5355

Turku
YVPL Etelä-Suomen aluetoimisto
Perhetalo Heideken
Sepänkatu 3, 20700 Turku
Puh. 040 541 5294

Oulu
YVPL Pohjois-Suomen aluetoimisto
Pirkkakatu 2
96200 Rovaniemi
Puh. 050 342 2185

Kuopio
YVPL Itä-Suomen aluetoimisto
Microkatu 1, F-osa, 1 krs
70211 Kuopio
Puh. 0400 441 708

olevat perheet tarvitsisivat avukseen asiantuntijoita, joille myös kertyisi kokemustietoa. Mm. Optulan Huoltokiistojen käsittelystä tehdyn tutkimuksen mukaan (**Litmala, Valkama**, 2007) monet näistä perheistä on moniongelmaisia ja tuomioistuinkiistat pitkäkestoisia. Perheillä on usein taustalla lähisuhdeväkivaltaa ja lastensuojelun asiakkuus. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry ehdottaakin, että lasten huollon, tapaamisten ja asumisten täytäntöönpanosovittelu siirretään kunnilta esimerkiksi neljälle valtakunnalliselle täytäntöönpanosovitteluryhmälle tai vähintäänkin maakuniile. Sovittelun tulisi olla moniammatillista ryhmätyötä, jossa mukana olisi myös päihde- ja lähisuhdeväkivallan asiantuntijoita juridiikan ja lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoiden ohella.

§ 10 Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaiseminen
Liitto vaatii lisäämään § 10 pykälän ensimmäiseen momentin loppuun lauseen:
”Tuomioistuimen on varmistettava, ettei lapsi joudu vastaisuudessa kohtamaan väkivaltaa tai sen uhkaa itseään eikä toista perheenjäsentänsä kohtaan. Tuomioistuimen tulee käyttää väkivallan uhan arviointiin tarkoitukseen suunniteltuja uhka-analyysejä”.

15 a Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa
YVPL esittää lisäyksen: Lapsen kuulemisen yhteydessä pitää olla mahdollisuus käyttää myös videointia äänitallenteiden lisäksi kuten Lapsen oikeuksien komiteakin suosittelee Suomelle v. 2011 (http://formin.finland.fi/). Mietinnön esityksessä mainitaan kuitenkin vain äänitallenteet. Lapsi voi kuitenkin ilmaista itseään myös eleillään esimerkiksi voimakasta vastustusta tai myöntämistä ja olla kuitenkin ääneti.

Heljä Sairisalo
toiminnanjohtaja

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry

Heljä Sairisalo
VTM, toiminnanjohtaja
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry
Paciuksenkatu 19
00270 Helsinki
040 3515355
www.yvpl.fi